

Οι εκλογές και το νέο πολιτικό τοπίο

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Ένα κοινό μοτίβο διατρέχει πολλές από τις εκλογές που διεξάγονται φέτος σε όλο τον κόσμο: η άνοδος του λαϊκισμού και του εθνικισμού, η στροφή προς τον προστατευτισμό και τη συγκέντρωση της εξουσίας και η τάση των ψηφοφόρων να ανατρέπουν τους κυβερνώντες. Υπάρχει επίσης ένα αξιοσημείωτο αντιπολεμικό συναίσθημα εν μέσω κλιμακούμενων συγκρούσεων. Η τάση αυτή είναι ιδιαίτερος εμφανής στις ευρωπαϊκές εκλογές του Ιουνίου, όπου το πολιτικό τοπίο είναι πια περισσότερο διχαστικό και διασπασμένο. Ενώ τα κεντρώα και κεντροδεξιά κόμματα διατήρησαν μειωμένη πλειοψηφία στο νέο κοινοβούλιο, η ακροδεξιά σημείωσε σημαντικά κέρδη και ορισμένοι κυβερνητικοί συνασπισμοί, ιδίως στη Γαλλία και τη Γερμανία, υπέστησαν ταπεινωτικές ήττες. Τα αποτελέσματα αυτά δεν μπορούν να αποσυνδεθούν από τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές των δύο τελευταίων δεκαετιών και την κατάσταση της οικονομίας, ούτε να γίνουν κατανοητά σε απομόνωση από τον πόλεμο και τις συγκρούσεις, και το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των πολιτών και των ελίτ τους. Η παρούσα ανάλυση εξετάζει αυτά τα ζητήματα.

Ευρωεκλογές: Στροφή προς τα δεξιά

Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα κυρίαρχα κόμματα του κέντρου και της κεντροδεξιάς – το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα της χριστιανοδημοκρατικής παράδοσης, οι Σοσιαλιστές και Δημοκράτες και το κεντρώο-φιλελεύθερο Ανανέωση της Ευρώπης – είδαν τη σωρευτική τους πλειοψηφία να μειώνεται σε αυτές τις εκλογές. Οι έδρες τους στο κοινοβούλιο μειώθηκαν από 442 σε 401 και το ποσοστό των ψήφων τους από 63% σε 56%.

Τα ακροδεξιά κόμματα, αν και όχι ομοιογενή, αύξησαν τις έδρες τους από 138 σε 187 και το ποσοστό τους από 19% σε 26%. Αυτό μπορεί να ακούγεται μέτριο, αλλά τα ποσοστά τους σε εθνικό επίπεδο ήταν σε πολλές περιπτώσεις σημαντικά υψηλότερα, ιδίως στη Γαλλία, την Ιταλία, την Πολωνία, την Ουγγαρία, την Αυστρία και άλλες χώρες.

Υπάρχουν τρεις ακροδεξιές ομάδες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Οι Πατριώτες της Ευρώπης, που περιλαμβάνει τον Εθνικό Συναγερμό της Γαλλίας και το κυβερνών κόμμα Φιντέζ της Ουγγαρίας. Οι Ευρωπαίοι Συντηρητικοί και Μεταρρυθμιστές, που περιλαμβάνει τους Αδελφούς της Ιταλίας. Και η Ευρώπη των Κυρίαρχων Εθνών, που περιλαμβάνει το κόμμα Εναλλακτική για τη Γερμανία, της Γερμανίας. Όλα προτάσσουν την εθνική κυριαρχία έναντι της περαιτέρω ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τον έλεγχο της μετανάστευσης και τη διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας. Με εξαίρεση τους Ευρωπαίους Συντηρητικούς και Μεταρρυθμιστές, αντιτίθενται επίσης στη συνέχιση της στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία υπέρ διπλωματικής επίλυσης της σύγκρουσης.

Το αντιπολεμικό συναίσθημα αιωρείται μεγάλο

Τα κόμματα που κέρδισαν ψήφους και έδρες στις ευρωεκλογές τείνουν να είναι αντισυστημικά και αντιπολεμικά, ιδίως σε ό,τι αφορά την Ουκρανία. Το αντιπολεμικό συναίσθημα είναι ακόμα μεγαλύτερο από ό,τι τα αποτελέσματα των εκλογών. Μια δημοσκόπηση του Ινστιτούτου Παγκόσμιων Υποθέσεων του Ευρασιατικού Ομίλου (Eurasia Group), ενός φιλονατοϊκού ιδρύματος, στην έκθεσή του “Ο νέος Ατλαντισμός: Πού συμφωνούν και που διαφωνούν Αμερικανοί και Δυτικοευρωπαίοι”, που δημοσιεύθηκε τον περασμένο Ιούνιο, διαπιστώνει ότι το 94% των Αμερικανών και το 88% των Δυτικοευρωπαίων υποστηρίζουν τις διαπραγματεύσεις για τον τερματισμό του πολέμου στην Ουκρανία. Οι λόγοι, κυρίως το υψηλό ανθρώπινο κόστος του πολέμου και οι φόβοι κλιμάκωσης του.

Η ήττα των συστημικών στη Γαλλία και τη Γερμανία

Σε εθνικό επίπεδο, τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν ακόμα πιο δραματικά, ιδίως στη Γαλλία και τη Γερμανία. Στη Γαλλία, το ακροδεξιό, Εθνικός Συναγερμός της Μαρίν Λεπέν, κέρδισε το 31.4% των ψήφων, ενώ ο κεντρώος συνασπισμός, συμπεριλαμβανομένου του κόμματος Αναγέννηση του

Εμμανουέλ Μακρόν, κέρδισε ένα εξευτελιστικό 14.6%. Σε απάντηση, ο Μακρόν διέλυσε την Εθνοσυνέλευση και προκήρυξε νέες βουλευτικές εκλογές, οι οποίες διεξήχθησαν στις 30 Ιουνίου και στις 7 Ιουλίου.

Στη Γερμανία, τα κόμματα του συνασπισμού που σχηματίζουν την κυβέρνηση -οι Σοσιαλδημοκράτες, οι Πράσινοι και οι Ελεύθεροι Δημοκράτες- κέρδισαν συνολικά το 31% των ψήφων. Το ακροδεξιό κόμμα Εναλλακτική για τη Γερμανία ήρθε δεύτερο με 15.9%, πίσω από τους Χριστιανοδημοκράτες με 30%.

Οι έκτακτες εκλογές στη Γαλλία

Το εγχείρημα του προέδρου Μακρόν δεν πέτυχε, αλλά κατάφερε να στερήσει από τον Εθνικό Συναγερμό την πλειοψηφία στην Εθνοσυνέλευση, λόγω της χειραγωγικής φύσης του εκλογικού συστήματος.

Συγκεκριμένα, ο Εθνικός Συναγερμός, ο οποίος έλαβε τον υψηλότερο αριθμό ψήφων, 37%, έλαβε τον μικρότερο αριθμό εδρών στην Εθνοσυνέλευση, 142 σε σύνολο 577 εδρών. Από την άλλη πλευρά, το Λαϊκό Μέτωπο, μια συμμαχία αριστερών κομμάτων, κέρδισε τον μεγαλύτερο αριθμό εδρών, 188, με μόλις 26% των ψήφων. Η συμμαχία Ενσέμπλ του Εμμανουέλ Μακρόν εξασφάλισε 161 έδρες με το 25% των ψήφων. Το αποτέλεσμα των γαλλικών εκλογών είναι μια εθνοσυνέλευση χωρίς πλειοψηφία, που δεν αποτελεί καλό οίωνό.

Το γαλλικό εκλογικό σύστημα έχει σχεδιαστεί για να μπορεί να χειραγωγηθεί. Πρόκειται για ένα σύστημα δύο γύρων, που διεξάγεται σε δύο διαδοχικές Κυριακές, ανά εκλογική έδρα. Στον πρώτο γύρο, εκλέγονται μόνο οι υποψήφιοι που συγκεντρώνουν το 50% ή περισσότερο των ψήφων. Ο δεύτερος γύρος γίνεται μεταξύ των δύο πρώτων υποψηφίων και εκείνων που συγκεντρώνουν πάνω από το 12.5% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων στην αντίστοιχη εκλογική έδρα. Στη συνέχεια, ακολουθείται το σύστημα του πρώτου στην κατάταξη ανεξαρτήτως ποσοστού. Αυτό που συνέβη ήταν ότι το Λαϊκό Μέτωπο των αριστερών κομμάτων και η συμμαχία Ενσέμπλ, του Μακρόν συνεργάστηκαν για να αυξήσουν τις πιθανότητες νίκης τους. Απέσυραν στρατηγικά υποψηφίους από συγκεκριμένες έδρες, και ώθησαν την ψήφο προς την κατεύθυνση του εναπομείναντος υποψηφίου τους. Το αποτέλεσμα ήταν πλήρως μεθοδευμένο.

Ηνωμένο Βασίλειο

Η Γαλλία δεν ήταν η μόνη χώρα που διεξήγαγε εκλογές τον Ιούλιο. Το Ηνωμένο Βασίλειο διεξήγαγε επίσης πρόωρες γενικές εκλογές στις 4 Ιουλίου αντί για το φθινόπωρο. Όπως και στη Γαλλία, το αποτέλεσμα είχε να κάνει περισσότερο με το εκλογικό σύστημα παρά με τη λαϊκή ψήφο. Πρόκειται για το ίδιο σύστημα του πρώτου στην κατάταξη, όπου κάθε

εκλογική έδρα διεκδικείται ξεχωριστά. Πρόκειται για ένα βάνουσο σύστημα στην ουσία, διότι όσο πιο κατακερματισμένο είναι το πολιτικό τοπίο, τόσο πιο εύκολο είναι για το πρώτο κόμμα να κερδίσει μεγάλο αριθμό εδρών με σχετικά μικρό ποσοστό ψήφων.

Οι Εργατικοί κέρδισαν το 33.7% των ψήφων, εξασφαλίζοντας 411 έδρες – σχεδόν τα δύο τρίτα του συνόλου. Σε σύγκριση με τις εκλογές του 2019, οι Εργατικοί αύξησαν ελαφρώς μόνο το ποσοστό τους κατά 1.6 ποσοστιαίες μονάδες αλλά υπερδιπλασίασαν τον αριθμό των εδρών τους. Δεδομένων των ευνοϊκών συνθηκών για την επικράτηση των Εργατικών, η αποτυχία τους να αυξήσουν σημαντικά το ποσοστό τους αποτελεί ήττα.

Η νίκη των Εργατικών οφειλόταν στο εκλογικό σύστημα και στον κατακερματισμό του πολιτικού τοπίου. Οι Συντηρητικοί υπέστησαν ήττα. Έλαβαν το 23.7% των ψήφων και 121 έδρες, χάνοντας το 19.9% των ψήφων και 251 έδρες σε σχέση με ό,τι κέρδισαν το 2019. Οι Φιλελεύθεροι Δημοκράτες κέρδισαν το 12.2% των ψήφων και 72 έδρες, ενώ το ακροδεξιό κόμμα Μεταρρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου, με επικεφαλής τον Νάιτζελ Φάρατζ, κέρδισε το 14.3% των ψήφων και μόλις 5 έδρες.

Μετατοπίσεις στην ευρωπαϊκή κοινωνία

Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν μετατοπιστεί τα τελευταία 20 χρόνια, παρόμοια με τις τάσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και η κρίση του ευρώ την περίοδο 2010-2014 άλλαξαν ουσιαστικά τον κοινωνικοοικονομικό ιστό της Ευρώπης. Η επακόλουθη ανάκαμψη ήταν αδύναμη σε σύγκριση με προηγούμενους κύκλους. Η ανάπτυξη και η παραγωγικότητα έμειναν πίσω. Οι μισθοί παρέμειναν σχετικά στάσιμοι σε πραγματικούς όρους και η απασχόληση έγινε όλο και πιο επισφαλής. Οι κοινωνίες έγιναν λιγότερο συμπεριληπτικές και οι εισοδηματικές ανισότητες αυξήθηκαν. Οι δείκτες δημόσιου και ιδιωτικού χρέους αυξήθηκαν σημαντικά σε πολλές περιπτώσεις, καθιστώντας τις προοπτικές της νομισματικής πολιτικής εξαιρετικά αβέβαιες, σε μια όλο και πιο προστατευτική και κατακερματισμένη παγκόσμια οικονομία.

Συμπέρασμα

Με λίγες εξαιρέσεις, όλοι οι ηγέτες της Ομάδας των 7 χάνουν σταδιακά, τη νομιμότητά τους. Είτε καταψηφίζονται είτε χάνουν τη δημοτικότητα τους. Οι ηγέτες χάνουν τη δημοτικότητα και τη νομιμότητα όταν τα σχέδιά τους αποτυγχάνουν και οι πολιτικές τους δεν αποδίδουν. Η Ευρώπη αντιμετωπίζει στασιμότητα και οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετωπίζουν τις πιο πολωτικές και διχαστικές εκλογές στη μεταπολεμική τους ιστορία.

Σε αυτό το πλαίσιο, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι σε ορισμένες χώρες, μεγάλες και μικρές, παρατηρείται αναδιάρθρωση του κομματικού συστήματος και άνοδος της ακροδεξιάς. Παλιές αντιθέσεις σχετικά με τη μετανάστευση, την οικονομία και την πράσινη μετάβαση επανέρχονται στο προσκήνιο, και πάντα υπάρχουν ο εθνικισμός, και ο ευρωσκεπτικισμός.

Η ψηφοφορία αντανακλά επίσης τις διαιρέσεις στην Ευρώπη σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία, την άμυνα και την ασφάλεια. Δεν αποτελεί έκπληξη ότι όλα τα κόμματα του πολέμου έχασαν στις εκλογές – οι Σοσιαλδημοκράτες, οι κεντρώοι της ομάδας Ανανέωση της Ευρώπης και οι Πράσινοι. Το ζήτημα αυτό αγγίζει την καρδιά της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας της Ευρώπης. Το πιο σημαντικό είναι ότι οι δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί σε σχέση με τον πόλεμο στην Ουκρανία είναι πολλές και πολύ επικίνδυνες για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες θα στρέψουν την προσοχή τους στην Ασία και στην αντιπαλότητά τους με την Κίνα, η Ευρώπη θα μείνει μόνη της να διαχειριστεί αυτές τις δεσμεύσεις σε ένα όλο και πιο διχαστικό πλαίσιο.

*Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.